

ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ

Артьомова Т.

доктор економічних наук, доцент, головний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Анотація. Інститут менеджменту формується разом із становленням акціонерної форми організації підприємства, яка породжує тенденцію соціалізації економічних відносин. У своїй єдності зазначені феномени сприяють розв'язанню суспільної суперечності між власністю та економічною владою та закладають мікроекономічні підґрунтя змішаної економіки та її новітньої моделі ефективної держави.

Ключові слова: власність, економічна влада, інститут менеджменту, змішана економічна система, ефективна держава.

Тенденції нової економічної реальності, пов'язані із загостренням конкуренції на світових ринках, кризою моделі соціальної держави, розмиванням основ середнього класу актуалізують дослідження ґрунтовних суспільних відносин, а саме відносин власності і економічної влади. Проблема взаємозв'язку власності, управління та економічної влади має не тільки глобальний вимір: формування гармонійної інституційної архітекτονіки господарювання є пріоритетним напрямком ринкового реформування національної економіки України.

Поняття «інституційна архітектоніка» (введено в систему економічних категорій А. Гриценко [1]) має два основних значення: з одного боку, воно відбиває об'єктивні закономірності виникнення і розвитку суспільних інститутів; з іншого – передбачає свідоме формування гармонійної сукупності історично адекватних інституційних структур господарювання. Уявлення про інституційну архітектоніку спираються на ідеали гідного життя, сформовані в надрах античної філософської думки, що згодом набувають концептуального

оформлення в теоріях загальної економічної рівноваги, ціни виробництва і втілюються в моделях соціального ринкового господарства. На кожному етапі свого розгортання ці уявлення з необхідністю виявляють родовий зв'язок з відносинами економічної цінності, які виявляють «нормальні» засади суспільного відтворення і націлюють національну економіку на стандарти ефективного і справедливого функціонування.

Гармонізація принципів економічної ефективності і соціальної справедливості передбачає врегулювання відносин між найманою працею і капіталом. Соціалізація економічних відносин через формування інститутів управління на мікро- і макрорівні знімає соціальну напругу в суспільстві і створює передумови для процесу трансформації людини економічної в людину творчу. Особливу значущість при цьому набуває інститут менеджменту, управління в цілому. Організація як атрибут фірми свого часу була виділена А. Маршаллом в якості найважливішого фактора виробництва. У відносинах держави з фірмами за допомогою втілення норм трудового законодавства і форм управління корпоративними правами досягається перерозподіл прибутку понад «нормального» його рівня на користь подолання бідності, створення гідних умов суспільного життя, формування середнього класу.

Менеджмент як наука про управління підприємством і персоналом, на думку фахівців, своїм давнім аналогом має політику як науку про управління державою. Не випадково концепція менеджменту об'єднує вчення про принципи організації підприємства (юридична складова), стратегію розвитку (ідеологічна складова), підбір персоналу (соціальна складова), способи оптимізації діяльності (психологічна складова). Інститут менеджменту формується разом із становленням акціонерної форми організації підприємства, що породжує тенденцію соціалізації економічних відносин на засадах розмежування суб'єкта власності і суб'єкта управління. У своїй єдності зазначені феномени закладають основи соціального ринкового господарства, змішаної економіки.

Незважаючи на тривалу історію існування інституту менеджменту, оцінити його справжню роль у системі інституційної архітектури суспільства в контексті становлення творчої діяльності людини ще тільки належить. Інститут менеджменту формує принципи високої корпоративної культури, перетворюючи людину праці з простого економічного ресурсу, додатка капіталу і технологій, в людський капітал.

Цікаво, що ідея наукового управління економічною діяльністю (а, отже, й суспільної соціалізації) була ініційована власниками капіталу. На необхідність виділення професійного виду управлінської діяльності вказав бізнесмен Г. Таун; в 1886 р. з доповіддю «Інженер як економіст» він виступив на зборах Американського товариства інженерів-механіків. У 1910 р. представник американських фрахтових компаній Л. Брайденс запроваджує до вживання термін «наукове управління», в 1911 р. публікується праця Ф. Тейлора «Принципи наукового управління». Таким чином, рух до соціально орієнтованого ринкового господарства як суспільного блага стало результатом доброї волі, усвідомленої одночасно суб'єктами бізнесу і держави.

Історична місія менеджменту обумовлюється творчим характером як самого його змісту, так і нового рівня трудових відносин, який управлінці покликані сформувати на підприємстві. На творчий характер менеджменту вказують особливості управлінської діяльності: ненормований, нестандартний характер, творче розмаїття, що протилежно рутинній праці. Відомий американський дослідник Г. Мінцберг проводить пряму аналогію між діяльністю менеджера і творчістю, акторською майстерністю, особливо акцентуючи увагу на неповторних особистих якостях, харизмі керівника-організатора. На думку П. Друкера, зміст функцій менеджера піддається систематичному аналізу, отже, навичкам та вмінням «менеджерської роботи», цілком можна навчитися. Проте, каже Друкер, є одна якість, яку неможливо набути, один навик, який неможливо придбати, але можна виховати з дитинства. Такою якістю є не геніальність, а характер [2, с. 351].

Дійсно, менеджер взаємодіє з унікальним ресурсом – людиною, і способи впливу визначають, чи буде ця людина – як особистість і як ресурс – дійсно розвиватися або, навпаки, деградувати. При цьому, формуючи простір для творчої праці, виконуючи управлінську місію, менеджер зобов'язаний демонструвати особисту порядність. Як вважають фахівці, сама по собі людина може недостатньо ретельно працювати, страждати нестачею здібностей і знань, не завжди виносити правильні судження і тим не менш не завдавати фірмі шкоди як менеджер. Але внаслідок особистої непорядності, скверного характеру керівник здатний підірвати самі основи організації, зруйнувати її філософію, незважаючи на всі свої знання і блискучі здібності.

Отже, особисті людські якості стають найважливішим професійним надбанням (капіталом) менеджера; їх успішна реалізація перетворює аморфний сукупний персонал в ефективну і організовану продуктивну силу – одну з головних конкурентних переваг фірми. У відносинах між державою і корпоративним сектором інститут менеджменту сприяє вирішенню соціального конфлікту між власниками капіталу і суб'єктами найманої праці на користь зростання суспільного добробуту і формування середнього класу.

При акціонерній формі організації бізнесу реальна економічна влада менеджерів перетворюється з випадкового явища на непорушний закон корпоративної культури. При цьому система менеджменту на мікрорівні стає «дзеркальним відображенням» макроекономічного демократичного типу управління соціально-економічними відносинами господарювання. У своїй сукупності механізми управління на мікро- і макрорівнях господарювання, через утвердження системи прав і відносин спільно-розділеної власності на економічні ресурси та блага забезпечують реалізацію принципів економічного суверенітету суб'єктів, а, отже, закладають організаційні підстави становлення державного сектора в широкому розумінні (моделі ефективної держави, або публічного сектора економіки) і сприяють розв'язанню суспільного протиріччя між власністю та економічною владою.

ДЖЕРЕЛА

1. Про інституціональну архітектуру як новій науковій напрямок // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 2. – С.127-147.
2. Друкер П. Практика менеджмента / Пер. с англ. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015.

INSTITUTE OF MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF RELATIONS OF PROPERTY AND ECONOMIC POWER

***Abstract.** The Institute of Management is formed simultaneously with the formation of joint-stock enterprises. This gives rise to the trend of socialization of economic relations. These phenomena contribute to resolving the contradiction between property and economic power. They are forming the microeconomic foundations of a mixed economy and its newest model of an effective state now.*

***Keywords:** property, economic power, management institution, mixed economy, effective state.*